

POSTANOWIENIE

Dnia 28 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa P. N. i A. N.
(poprzednio: N. D.)
przeciwko M. W. (poprzednio: N.)
o uznanie za niegodną dziedziczenia,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 28 lutego 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 21 stycznia 2019 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od pozwanej na rzecz powodów kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego,**
- 3) przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz adwokat M. F. kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 stycznia 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) orzekając na skutek apelacji powodów P. N. i A. N. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 5 marca 2012 r. w ten sposób, że uznał pozwaną M. W. (poprzednio N.) za niegodną dziedziczenia po zmarłym w dniu 27 września 2008 r. mężu W. N.,

z uwagi na znęcanie się fizyczne i psychiczne nad nim, za co została skazana prawomocnym wyrokiem wydanym w dniu 21 grudnia 2017 r. przez Sąd Rejonowy w K..

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwaną. Wnosząc o przyjęcie skargi do rozpoznania wskazała, że jest ona oczywiście uzasadniona, ponieważ Sąd Apelacyjny niedostatecznie rozważył, czy w perspektywie wszystkich okoliczności sprawy, w tym czasu wspólnego pożycia małżonków, choroby alkoholowej spadkodawcy, nie odwołania przez niego testamentu, w którym do spadkobrania powołał żonę oraz czasokresu przypisanego jej przestępstwa znęcania, można je kwalifikować jako „ciężkie przestępstwo” w rozumieniu art. 928 § 1 pkt 1 k.c. Oczywiście zasadności skargi skarżąca upatrywała także w niezastosowaniu do rozstrzygania o kosztach procesu art. 102 k.p.c.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wniesli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącej, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym – a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, nie publ. i z dnia 29 września 2017 r., V CSK 162/17, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Bliższa analiza uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala przyjąć, by była ona – w powyższym rozumieniu – oczywiście uzasadniona. Z motywów zaskarżonego orzeczenia nie wynika, żeby Sąd Apelacyjny uznając pozwaną za niegodną dziedziczenia po zmarłym mężu W.N. orzekł wbrew orzecznictwu Sądu Najwyższego, zgodnie z którym, u podstaw instytucji niegodności dziedziczenia leżą względy natury etycznej, nie godzi się bowiem, by ten który zwraca się przeciwko spadkodawcy następnie po nim dziedziczył. Niegodność dziedziczenia występuje w sytuacjach wyjątkowych, kiedy postępowanie spadkobiercy jest tak dalece naganne, że uzasadnia odsunięcie go od dziedziczenia po określonym spadkodawcy i traktowanie tak, jakby nie dożył otwarcia spadku (art. 928 § 2 k.c.). Działanie spadkobiercy musi być umyślne, przestępstwo „ciężkie” i skierowane przeciwko spadkodawcy. W grę mogą wchodzić różne rodzaje przestępstw w tym przeciwko rodzinie i opiece. W toku sprawy o uznanie spadkobiercy za niegodnego sąd jest związany prawomocnym wyrokiem skazującym (art. 11 k.p.c.). Sąd cywilny dokonuje natomiast samodzielnej oceny czy przestępstwo jest przestępstwem „ciężkim” (por. m.in. wyroki Sądu

Najwyższego z dnia 23 listopada 1990 r., III CRN 318/90, niepubl., z dnia 10 grudnia 1999 r., II CKN 627/98, niepubl., z dnia 9 stycznia 2014 r., V CSK 109/13, OSN 2015, nr 4, poz. 43, i z dnia 23 marca 2016r., III CSK 80/15, OSNC 2017, nr 2, poz. 25).

Przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że przypisane skarżącej przestępstwo znęcania fizycznego i psychicznego nad spadkodawcą (art. 207 § 1 k.k.) polegającego na wszczynaniu awantur, ubliżaniu słowami powszechnie uznanymi za wulgarne i obelżywe, poniżaniu i ośmieszaniu, izolowaniu od otoczenia, uniemożliwianiu mu kontaktu z bliskimi, szarpaniu, popychaniu, biciu rękami po twarzy, pięściami po ciele oraz kopaniu jest przestępstwem „ciężkim” w rozumieniu art. 928 § 1 pkt 1 k.c. nie wskazuje na oczywistą zasadność skargi. Prezentując stanowisko przeciwne skarżąca pomija, że związek małżeński ze spadkodawcą zawarła 5 maja 2007 r. (k. 142), mając pełną świadomość, że cierpiał on na chorobę alkoholową. Spadkodawca zmarł 27 września 2008 r., a w czasie trwającego nieco ponad rok związku małżeńskiego, w trzech ostatnich miesiącach jego życia, kiedy najbardziej potrzebował wsparcia i pomocy osoby bliskiej spotkał się ze strony żony z traktowaniem, które zrealizowało znamiona przestępstwa znęcania.

Oczywista zasadność skargi nie może także polegać na odmowie stosowania art. 102 k.p.c. Skorzystanie z tej regulacji jest suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu rozpoznającego sprawę i do jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, a jeśli tak to w jakim zakresie, od generalnej zasady obciążania kosztami procesu strony przegrywającej spór (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2011 r., II PZ 1/11, niepubl.).

W konsekwencji analiza wniosku, na tle podstaw skargi oraz motywów zaskarżonego orzeczenia, z uwzględnieniem związania Sądu Najwyższego podstawą faktyczną zaskarżonego rozstrzygnięcia (art. 398³ § 3 k.p.c. i 398¹³ § 2 k.p.c.) nie prowadzi do oceny, że stanowi ono rezultat jaskrawych błędów w podejmowanych działaniach procesowych czy wykładni prawa.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015, poz. 1800 ze zm.).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy orzekł na podstawie §16 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 8 pkt 6 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2019 r., poz. 18).